

## PAPER DETAILS

TITLE: Acemhöyük Asur ticaret kolonileri çaği insanlarına ait dislerin metrik analizi

AUTHORS: Hakan YILMAZ

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1567286>

# ACEMHÖYÜK ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI İNSANLARINA AİT DİŞLERİN METEORİT ANALİZİ

Hakan Yılmaz<sup>1</sup>, Ayşen Açikkol<sup>1</sup>, İsmail Bayraktar<sup>1</sup>,  
Volkan Çelebi<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji  
Bölümü, 06100, Sıhhiye/Ankara

## ÖZET

Anadolu'nun en büyük höyüklerinden bir tanesi olan Acemhöyük, Aksaray ilinin 18 kilometre kuzey-batısında, Tuz Gölü'nün güneyinde, Yeşilova kasabasında yer almaktadır. Acemhöyük Asur Kolonileri Çağı'nda yerli krallar tarafından yönetilen kentlerin bir tanesidir. Höyükte bulunan evlerin tabanlarında genellikle bebekler, çocuklar toprak mezar ya da küp mezarlar içerisine gömülmüştür. Höyüğün 500 metre güneydoğusunda bulunan ve Arıbaş adıyla da bilinen mezarlıkta, höyük içi yerleşimde görülen mezar tiplerinin yanı sıra toprak ve küp mezar formları da temsil edilmektedir (Özkan, 2005). Acemhöyük ölü gömme geleneğinde inhumasyon ve kremasyon mezarları bir arada görülmektedir.

Dental gelişim çalışmaları, insan dişlenmesinin güçlü bir

Kremasyonun yaygın olması nedeniyle 50 bireyin cinsiyet yapılamamıştır. Gömü tipleri göz ardı edildiğinde, fetus, çocuklar toplumun %23'ünü, kadınlar %17,6'sını, erkekler ise %59,4'ünü oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Acemhöyük erişkinlerine ait tüm daimi diş incelenmiştir. Bunların 109'u üst, 137'si alt çeneye ait. Sol tarafa ait dişlerin sayısı 125, sağ tarafa ait dişlerin sayısı 137'dir. Dişlerden alınan mesio-distal ve bucco-lingual ölçüleri ve bu ölçüler kullanılarak hesaplanan diş endisleri, Microsoft Excel, Statistica ve SPSS 11 programlarına yüklenerek gerekli istatistiksel analizler yapılmıştır. Acemhöyük bireylerine ait dişlerin MD uzunluğu, mesio-distal plandaki en büyük uzunluğunu veren noktalardan BL ölçüleri ise mesio-distal uzunluğa dik olarak alınmıştır (Goose, 1963; Mayhall, 1992). Daha sonra MD ve BL ölçüleri kullanılarak Taç Endisi, Taç Birim Endisi ve Taç Birim Endisi hesaplanmıştır (Goose, 1963; Mayhall, 1992). Kadın ve erkek bireyleri boyutu açısından seksüel farklılık gösterip göstermediği belirlenebilmesi amacıyla t testi uygulanmıştır.

Yapılan istatistiksel testlerde, kadınlar ve erkeklerin diş ölçüleri arasında farklılıklar bulunmasına rağmen, bu farklılıklar istatistiksel olarak olmadığı saptanmıştır. Cinsiyet göz ardı edildiğinde, hem üst hem de alt çene sol ve sağ taraf açısından karşılaştırıldığında, diş ölçüleri boyut farklılıkları bulunmasına rağmen, cinsiyette olduğu gibi diş ölçüleri farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. **Antropoloji (19): 25-51.**

**Anahtar Kelimeler:** Acemhöyük, Asur Ticaret Kolonileri, Diş Ölçüleri, Analiz

**THE METRIC ANALYSIS OF ACEMHOYUK PEOPLE  
OF ASSUR TRADE COLONIES AGE**

Dental growth studies show that the human dentition has genetic components with regard to the tooth number, size and morphology. Therefore, teeth may be used for researches on microevolutionary tendencies and biological kinships (Scott and T II, 1998). Based on these findings, the aim of our study is to determine the teeth size differences between sex and sides.

Acemhöyük Skeleton series consist of 131 individuals. Sex and age determinations of Acemhöyük individuals were made according to the Workshop of European Anthropologist (1980), Ubelaker (1978) and Jit (1990). 68 % of the individuals were put into pit graves, the rest being cremated. Because of the fact that cremation is widespread, the determination of 50 individuals could not be performed. When the fetal types are ignored, fetus, infants and children consist 23 % of the skeleton. Women 17,6 % and men 21,4 %. In this study, total 246 teeth were examined in Acemhöyük adults. 109 of these belong to upper jaw, 137 to lower jaw. Number of the teeth belonging to the left is 125, right is 121. Mesio-distal and bucco-lingual sizes taken from the teeth and the indices calculated by using these sizes were loaded to Microsoft Excel, Statistica 6.0, SPSS 11 programs and necessary statistical analyses were carried out. MD length of the teeth belonging to Acemhöyük individuals were taken from the points that gives the highest lengths in the mesio-distal plans of the teeth. BL sizes were taken vertical to mesio-distal length (Moorrees, 1957; Goose, 1963; Mayhall, 1992). Then by using MD and BL sizes, Crown Index, Crown Module Index and Crown Robusticity were calculated (Goose, 1963; Mayhall, 1992). T test was applied in order to determine if women and men shows sexual differences in terms of teeth size.

In the statistical tests carried out, although there were differences in the size of the male and female, it was seen that these differences are not meaningful. When sex is ignored, when both the upper and the lower jaws are compared in terms of right and left, although there are differences between the teeth in size, it was seen that these differences

yılında Prof. Dr. Nimet Özgüç başkanlığında başlamıştır. 1997 itibaren Prof. Dr. Aliye Öztan başkanlığında sürdürülen Acemhöyük 700X600 metre boyutlarında 20 metre yüksekliğindedir ve höyüğü çevreleyen aşağı şehir ile bir bütün oluşturur (Öztan, 2004).

Acemhöyük Asur Ticaret Kolonileri Çağında yerli kralla yönetilen kentlerden bir tanesidir. Acemhöyüğün Asur Ticaret Çağındaki diğer kentlerle ilişkisi höyükte elde edilen buluntulardan anlaşılmıştır. Özellikle arkeolojik buluntular, ve Suriye’de ele geçen arkeolojik kalıntılara benzerlik gözlemlenmiştir. Acemhöyük Asur Ticari Kolonileri Çağında Anadolu şehir devletlerinin yaygınlaştığı ve ağırlarının Yakındoğu’nun önemli yerleşim yerleriyle bağlantı kurulmuş olduğunu göstermektedir. Özellikle Kültepe-Kaniş’de bulunan ve sayıları yirmi bine ulaşan tabletler, Anadolu dışında başka hiçbir yerde bulunamamıştır. Orta Anadolu’nun bahsi geçen bu önemli ticaret merkezlerinden biri olduğu arkeolojik çalışmalarla kesin olarak konmuştur. Acemhöyük Asur Ticari Kolonileri Çağında Anadolu’da ticaretin yaygın olduğunu, özellikle de Mezopotamya ve İran ile bağlantı kurulan kentlerden bir tanesi de Acemhöyük’tür (Öztan, 2000).



Acemhöyük yerleşiminden evlerin tabanlarının altında çoğu bebek ve çocuklardan oluşan toprak mezar yada küp mezar bulunmuştur. Yerleşim dışındaki mezarlık höyüğün 500 güneydoğusunda bulunmaktadır. Arıbaş adıyla da bilinen bu mezar höyük içi yerleşimde görülen mezar tiplerinin yanı sıra basit toprak küp mezar formları da temsil edilmektedir. Mezar hediyeleri olarak kemik, fildişi, tunç, kurşun ve altından yapılmış çeşitli kaplar, eşyaları, mühürler gibi objeler ele geçirilmiştir (Özcan, 2004).

Dental antropolojinin araştırma kategorileri morfoloji, metrik, evrim, büyüme, genetik, adli bilimler ve etnografik uygulamaları kapsar. Dental gelişim üzerinde genlerin ve çevre etkilerinin araştırıldığı popülasyon, aile ve ikiz çalışmaları, dişlenmesinin güçlü bir genetik bileşene (diş boyutu, morfoloji sayısı) sahip olduğunu göstermiştir. Diş boyutu faktörleri yaş ölçüsü ile ilişkilidir ama hala bunların major genlere mi, yoksa çok sayıda genlerin birlikteliğine mi bağlanabileceği bilinmemektedir. Diş boyutu ve morfolojisinin güçlü bir genetik temele sahip olması nedendir? dişler mikroevoimsel eğilimler ve biyolojik yakınlıkların araştırılmasında kullanılabilirler. Gruplar, ortalama diş ölçüleri ve morfolojik frekansları açısından karşılaştırıldığında, gruplar arasındaki benzerliği, genetikten çok fenetik uzaklığa ait sonuçlar verir (Sewall Turner II, 1998).

Bu çalışmada, Acemhöyük popülasyonunu oluşturan bireylere ait dişler metrik açıdan ele alınmış ve diş boyutu cinsiyetler arasında, sol ve sağ çenede anlamlı bir farklılık göstermediği araştırılmıştır.

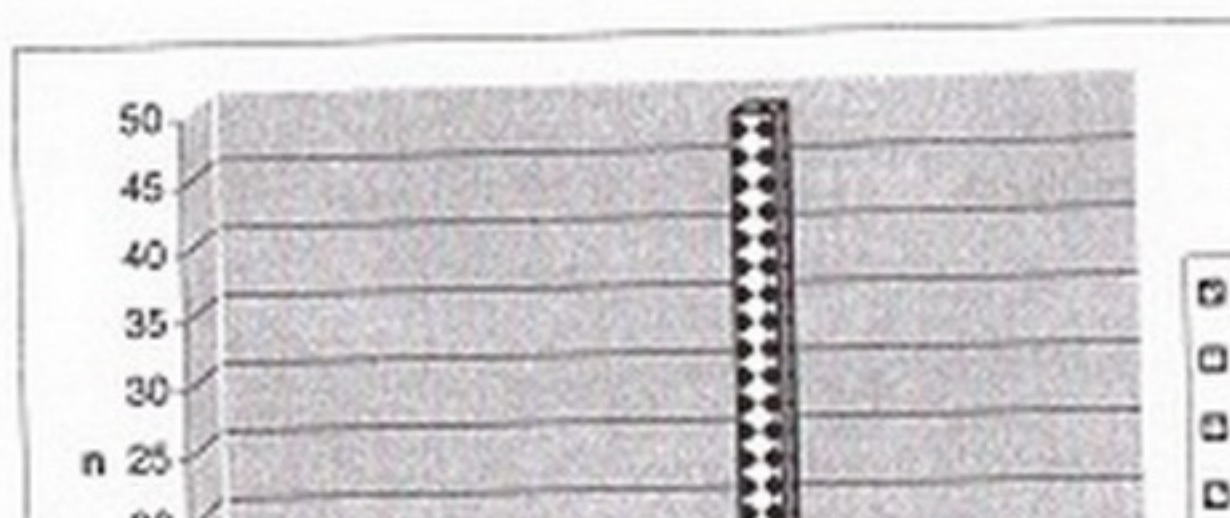
## MATERYAL VE METOT

Acemhöyük iskelet serisi 131 bireyden oluşmaktadır. Acemhöyük bireylerinin cinsiyet ve yaş tayinleri Workshop of European Anthropologists (1980), Ubelaker (1978) ile Kavanagh (1990)

Tablo 1: Acemhöyük Toplumunda Gömü Tiplerine Göre Bireylerin Dağılımı  
(Gömü Tipi Belli Değil)

|              | İnhumasyon |      | Kremasyon |      | GTBD |     |     |
|--------------|------------|------|-----------|------|------|-----|-----|
|              | n          | %    | n         | %    | n    | %   |     |
| Fetus        | 1          | 2,5  | 0         | 0    |      |     | 1   |
| Bebek        | 3          | 7,5  | 3         | 3,4  |      |     | 6   |
| Çocuk        | 8          | 20   | 14        | 15,7 | 1    | 50  | 23  |
| Kadın        | 14         | 35   | 9         | 10,1 |      |     | 23  |
| Erkek        | 13         | 32,5 | 14        | 15,7 | 1    | 50  | 28  |
| Belirlemeyen | 1          | 2,5  | 49        | 55,1 |      |     | 51  |
| Toplam       | 40         | 100  | 89        | 100  | 2    | 100 | 101 |

Grafik 1: Acemhöyük Toplumunda Gömü Tiplerine Göre Bireylerin Dağılımı  
(Gömü Tipi Belli Değil)





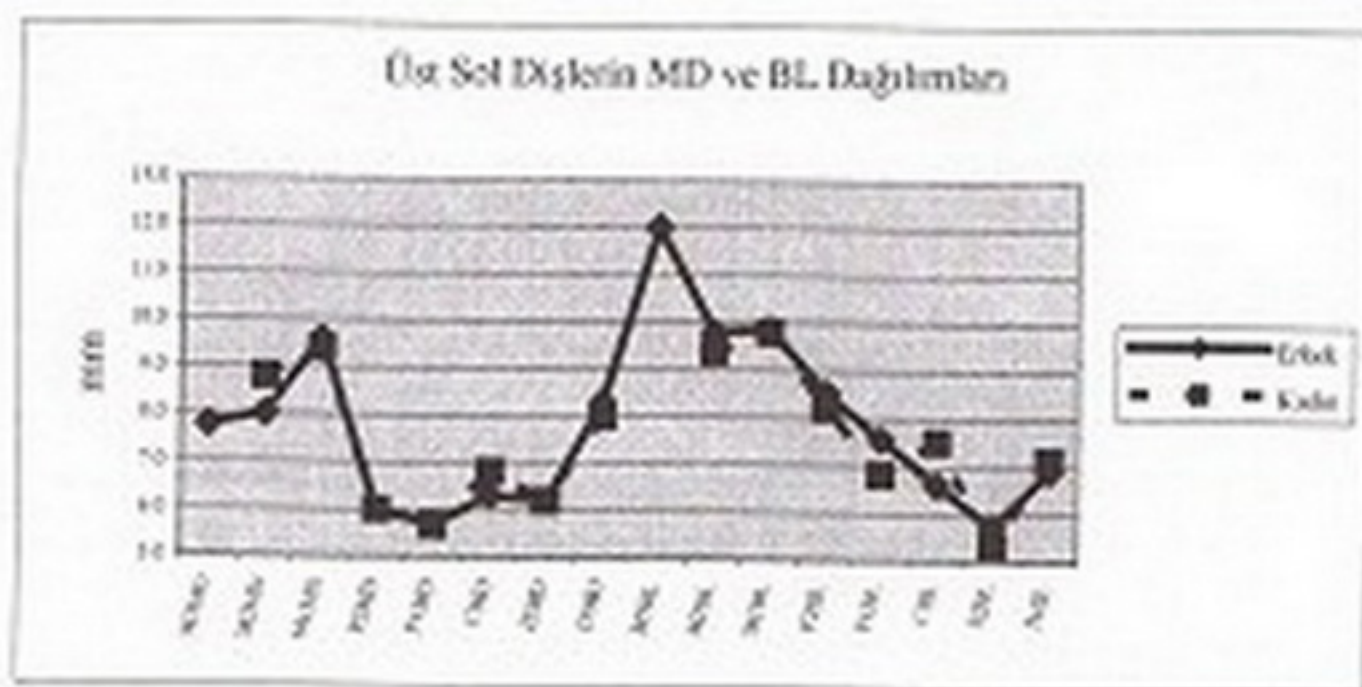
cinsiyetler açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini ifade etmiştir (Grafik 2, 3, 4, 5).

Tablo 3: Acemböyük Bireylerin Üst Sol Dişlerinin Cinsiyetler Arasında Karşılaştırılması

|                   | Erkek |       |       |       |         | Kadın |       |       |       |         |
|-------------------|-------|-------|-------|-------|---------|-------|-------|-------|-------|---------|
|                   | N     | X     | Min   | Max   | SS      | N     | X     | Min   | Max   | SS      |
| M <sup>2</sup> MD | 1     | 7,8   | 7,8   | 7,8   | 0,0000  |       |       |       |       |         |
| M <sup>2</sup> MD | 5     | 8,0   | 7,2   | 8,6   | 0,5367  | 4     | 8,8   | 8,0   | 9,4   | 0,6800  |
| M <sup>1</sup> MD | 3     | 9,6   | 9,4   | 9,8   | 0,2000  | 2     | 9,4   | 9,0   | 9,8   | 0,5600  |
| P <sup>2</sup> MD | 3     | 6,0   | 5,8   | 6,2   | 0,2000  | 3     | 6,0   | 5,8   | 6,2   | 0,2000  |
| P <sup>1</sup> MD | 5     | 5,7   | 4,8   | 6,2   | 0,5933  | 4     | 5,7   | 5,4   | 6,2   | 0,3700  |
| C MD              | 2     | 6,3   | 6,0   | 6,6   | 0,4243  | 4     | 6,8   | 6,2   | 7,4   | 0,5333  |
| I <sup>2</sup> MD | 2     | 6,2   | 6,2   | 6,2   | 0,0000  | 1     | 6,2   | 6,2   | 6,2   | 0,0000  |
| I <sup>1</sup> MD | 2     | 8,3   | 8,2   | 8,4   | 0,1414  | 2     | 8,0   | 7,8   | 8,2   | 0,2800  |
| M <sup>2</sup> BL | 1     | 12,0  | 12,0  | 12,0  | 0,0000  |       |       |       |       |         |
| M <sup>2</sup> BL | 5     | 9,8   | 8,8   | 10,8  | 0,8246  | 4     | 9,4   | 8,8   | 10,1  | 0,5900  |
| M <sup>1</sup> BL | 3     | 9,9   | 9,4   | 10,2  | 0,4163  | 2     | 9,8   | 9,0   | 10,6  | 1,1300  |
| P <sup>2</sup> BL | 3     | 8,5   | 8,4   | 8,8   | 0,2309  | 3     | 8,2   | 8,0   | 8,4   | 0,2000  |
| P <sup>1</sup> BL | 5     | 7,6   | 5,4   | 9,0   | 1,3667  | 4     | 6,8   | 5,2   | 7,8   | 1,1800  |
| C BL              | 2     | 6,6   | 6,2   | 7,0   | 0,5657  | 4     | 7,5   | 7,0   | 8,0   | 0,5700  |
| I <sup>2</sup> BL | 2     | 5,7   | 5,2   | 6,2   | 0,7071  | 2     | 5,3   | 5,0   | 5,6   | 0,4200  |
| I <sup>1</sup> BL | 2     | 6,9   | 6,6   | 7,2   | 0,4243  | 2     | 7,1   | 7,0   | 7,2   | 0,1000  |
| Taç<br>Endisi     | N     | X     | Min   | Max   | SS      | N     | X     | Min   | Max   | SS      |
| M <sup>2</sup>    | 1     | 153,8 | 153,8 | 153,8 | 0,0000  |       |       |       |       |         |
| M <sup>2</sup>    | 3     | 126,0 | 122,5 | 130,0 | 3,7687  | 4     | 106,7 | 102,1 | 112,5 | 5,2100  |
| M <sup>1</sup>    | 3     | 102,8 | 97,9  | 106,4 | 4,3966  | 2     | 104,8 | 91,8  | 117,8 | 18,0100 |
| P <sup>2</sup>    | 3     | 142,2 | 140,0 | 144,8 | 2,4173  | 3     | 136,7 | 132,3 | 140,0 | 3,9600  |
| P <sup>1</sup>    | 5     | 133,1 | 100,0 | 150,0 | 19,6933 | 4     | 120,2 | 96,3  | 140,7 | 18,5100 |
| C                 | 2     | 101,7 | 103,3 | 106,1 | 1,9289  | 4     | 110,4 | 106,1 | 114,3 | 3,8400  |

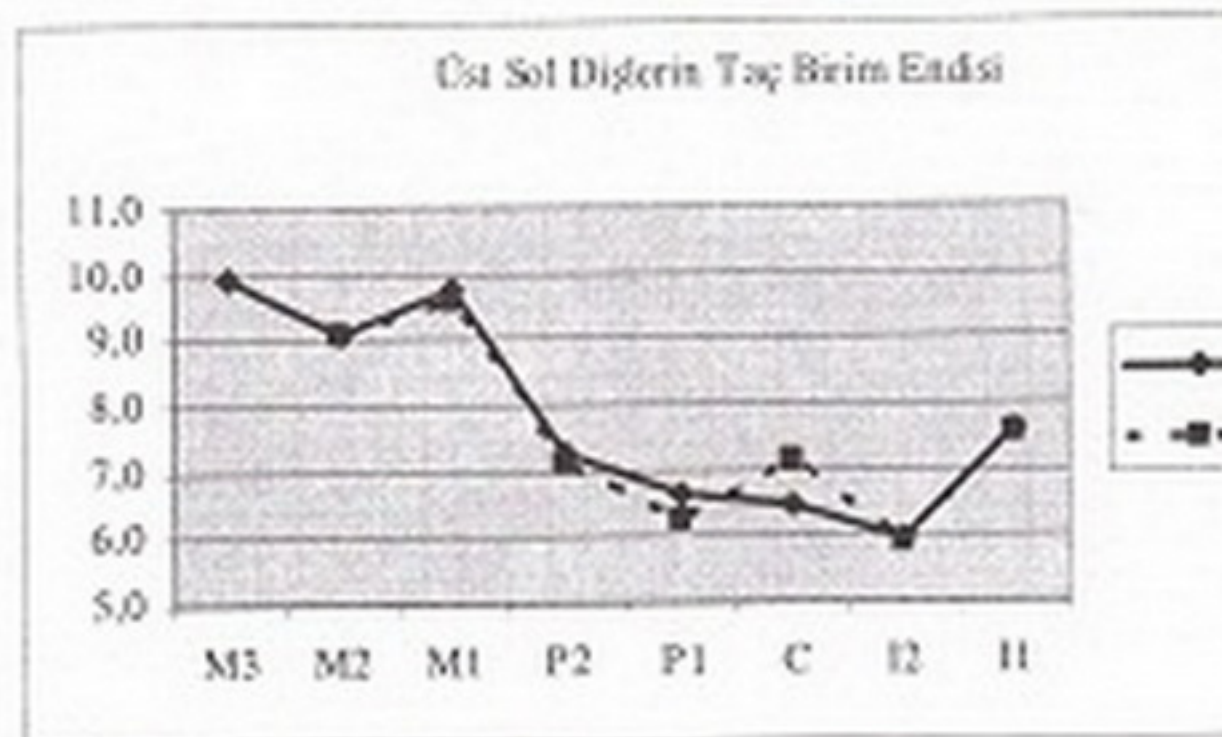
|                  |          |          |            |            |           |          |          |            |            |           |           |
|------------------|----------|----------|------------|------------|-----------|----------|----------|------------|------------|-----------|-----------|
| I <sup>1</sup>   | 2        | 6,0      | 5,7        | 6,2        | 0,3536    | 1        | 5,9      | 5,9        | 5,9        | 0,0000    | 1         |
| I <sup>1</sup>   | 2        | 7,6      | 7,4        | 7,8        | 0,2828    | 2        | 7,6      | 7,5        | 7,6        | 0,0707    | 2         |
| <b>Taç Alanı</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> | <b>df</b> |
| M <sup>2</sup>   | 1        | 93,6     | 93,6       | 93,6       | 0,0000    |          |          |            |            |           |           |
| M <sup>2</sup>   | 3        | 84,8     | 78,4       | 92,9       | 7,3758    | 4        | 82,7     | 72,0       | 92,9       | 10,4095   | 5         |
| M <sup>1</sup>   | 3        | 94,7     | 90,2       | 100,0      | 4,9013    | 2        | 91,8     | 88,2       | 95,4       | 5,0912    | 3         |
| P <sup>2</sup>   | 3        | 51,2     | 48,7       | 54,6       | 3,0055    | 3        | 49,2     | 46,4       | 50,8       | 2,4463    | 4         |
| P <sup>1</sup>   | 5        | 43,4     | 29,2       | 55,8       | 11,1694   | 4        | 38,6     | 28,1       | 48,4       | 8,4575    | 7         |
| C                | 2        | 41,7     | 37,2       | 46,2       | 6,3640    | 4        | 51,2     | 43,4       | 59,2       | 7,5912    | 4         |
| I <sup>2</sup>   | 2        | 35,3     | 32,2       | 38,4       | 4,3841    | 1        | 34,7     | 34,7       | 34,7       | 0,0000    | 1         |
| I <sup>2</sup>   | 2        | 57,3     | 54,1       | 60,5       | 4,4972    | 2        | 56,8     | 56,2       | 57,4       | 0,8768    | 2         |

**Grafik 2: Üst Sol Dişlerin Mesio-Distal ve Bucco-Lingual Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması**

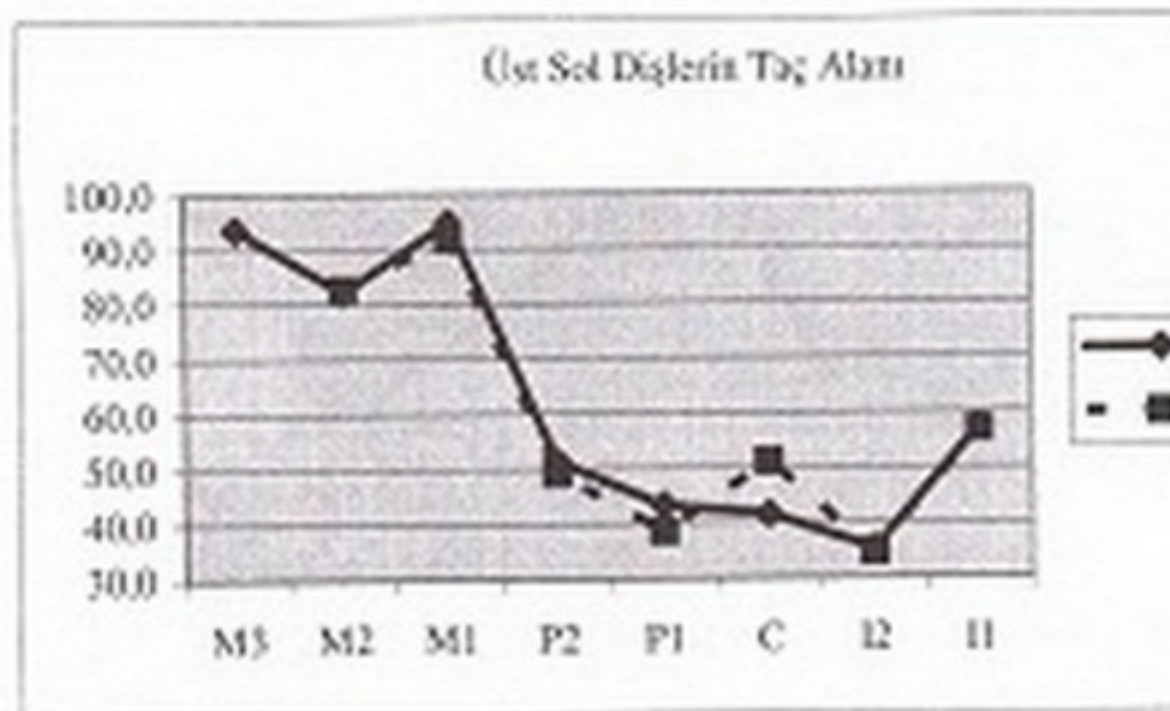


**Grafik 3: Üst Sol Dişlerin Taç Endisi Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması**

Grafik 4: Üst Sol Dişlerin Taç Birim Endisi Değerlerinin Cinsiyetle Karşılaştırılması



Grafik 5: Üst Sol Dişlerin Taç Alanı Değerlerinin Cinsiyetler Açısından



erkeklerde  $P^1$  dişi sahipken, kadınlarda  $I^2$  en küçük taç alanı de sahiptir. t testi sonuçlarına göre, üst sağ dişler de cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Grafik 6, 7, 8, 9).

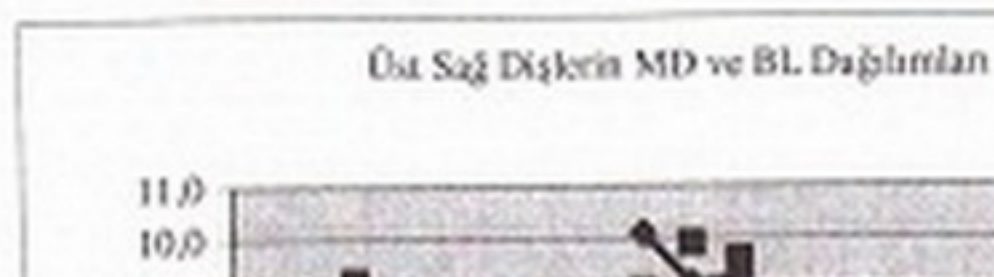
Acemhöyük erişkinlerinin üst dişlerinin ölçü ve endislerinin sol ve sağ tarafta boyut açısından farklılık gösterip göstermediği incelendi. Diş büyüklük sıralaması açısından kadınlarda sol ve sağ çeneye ait dişlerin sıralamasının farklı olduğu gözlenmiştir. Ancak kadınların sol ve sağ ve erkeklerin sol ve sağ MD-BL sıralamaları birbirlerine son derece benzerdir. Endisler ele alındığında her iki cinsiyette de belirgin bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 4: Acemhöyük Bireylerin Üst Sağ Dişlerinin Cinsiyetler Arasında Karşılaştırılması

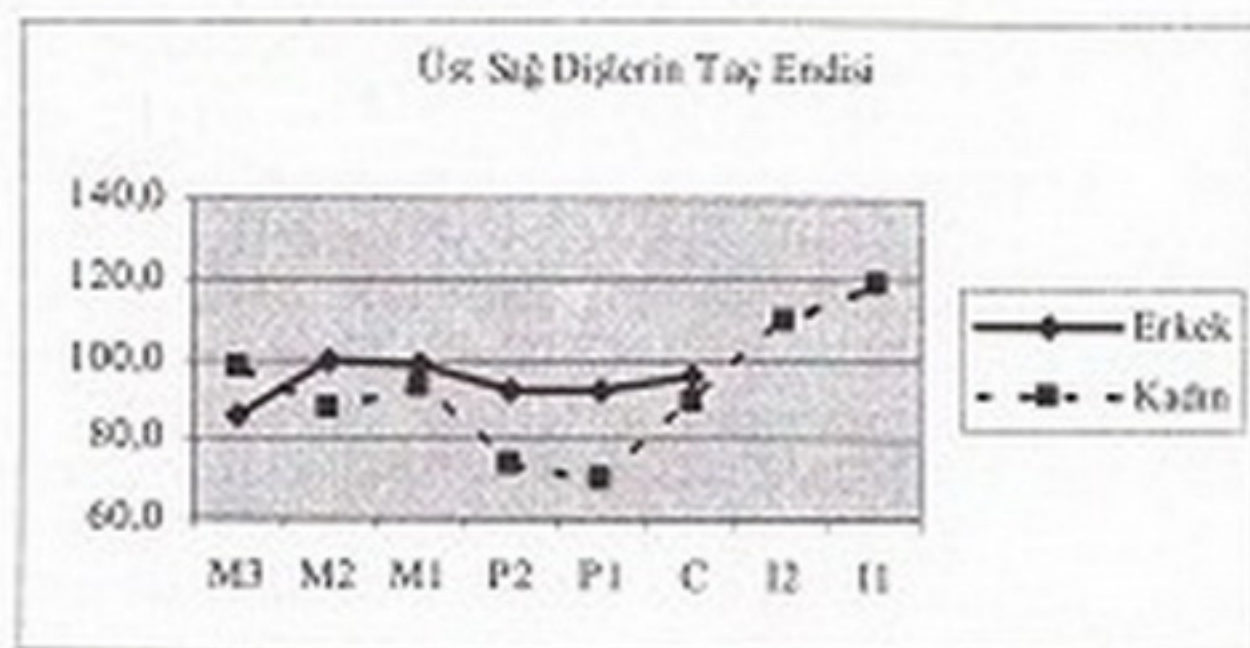
|           | Erkek |      |     |      |        | Kadın |     |     |      |        | df |
|-----------|-------|------|-----|------|--------|-------|-----|-----|------|--------|----|
|           | N     | X    | Min | Max  | SS     | N     | X   | Min | Max  | SS     |    |
| $M^2$ _MD | 2     | 7,7  | 7,2 | 8,2  | 0,7071 | 1     | 8,8 | 8,8 | 8,8  | 0,0000 | 1  |
| $M^2$ _MD | 3     | 8,9  | 8,2 | 10,2 | 1,1015 | 4     | 8,4 | 7,4 | 9,2  | 0,8062 | 5  |
| $M^1$ _MD | 4     | 9,1  | 8,4 | 9,4  | 0,4761 | 2     | 9,2 | 9,2 | 9,2  | 0,0000 | 4  |
| $P^2$ _MD | 3     | 6,4  | 5,0 | 8,2  | 1,6371 | 3     | 5,6 | 5,4 | 5,8  | 0,2000 | 4  |
| $P^1$ _MD | 4     | 6,2  | 5,4 | 7,8  | 1,1358 | 3     | 5,5 | 5,4 | 5,6  | 0,1155 | 5  |
| $C$ _MD   | 2     | 7,6  | 7,4 | 7,8  | 0,2828 | 3     | 6,9 | 6,8 | 7,0  | 0,1155 | 3  |
| $I^2$ _MD |       |      |     |      |        | 2     | 6,3 | 6,0 | 6,6  | 0,4243 |    |
| $I^1$ _MD |       |      |     |      |        | 2     | 8,2 | 8,2 | 8,2  | 0,0000 |    |
| $M^2$ _BL | 2     | 10,1 | 7,0 | 13,2 | 4,3841 | 1     | 9,0 | 9,0 | 9,0  | 0,0000 | 1  |
| $M^2$ _BL | 3     | 9,1  | 8,2 | 10,0 | 0,9018 | 4     | 9,9 | 9,0 | 10,8 | 0,7394 | 5  |
| $M^1$ _BL | 4     | 9,3  | 8,8 | 9,8  | 0,4435 | 3     | 9,6 | 9,0 | 10,6 | 0,8718 | 5  |
| $P^2$ _BL | 3     | 7,3  | 5,8 | 8,6  | 1,4189 | 2     | 7,6 | 7,2 | 8,0  | 0,5657 | 3  |
| $P^1$ _BL | 4     | 7,0  | 5,4 | 7,8  | 1,0832 | 3     | 7,9 | 7,6 | 8,2  | 0,3055 | 5  |
| $C$ _BL   | 2     | 7,9  | 7,8 | 8,0  | 0,1414 | 2     | 7,7 | 7,6 | 7,8  | 0,1414 | 2  |
| $I^2$ _BL | 1     | 6,0  | 6,0 | 6,0  | 0,0000 | 1     | 6,0 | 6,0 | 6,0  | 0,0000 |    |

| <i>Teç Birim Endiri</i> | N | X    | Min  | Max  | SS      | N | X    | Min  | Max  | SS     |
|-------------------------|---|------|------|------|---------|---|------|------|------|--------|
| M <sup>2</sup>          | 2 | 8,9  | 7,6  | 10,2 | 1,8385  | 1 | 8,9  | 8,9  | 8,9  | 0,000  |
| M <sup>2</sup>          | 3 | 9,0  | 8,8  | 9,2  | 0,2082  | 4 | 9,1  | 8,5  | 10,0 | 0,700  |
| M <sup>1</sup>          | 4 | 9,2  | 8,9  | 9,6  | 0,2986  | 2 | 9,6  | 9,2  | 9,9  | 0,490  |
| P <sup>2</sup>          | 2 | 7,0  | 6,7  | 7,3  | 0,4243  | 2 | 6,6  | 6,3  | 6,9  | 0,420  |
| P <sup>1</sup>          | 3 | 6,6  | 6,4  | 6,9  | 0,2517  | 3 | 6,7  | 6,6  | 6,9  | 0,170  |
| C                       | 2 | 7,8  | 7,6  | 7,9  | 0,2121  | 2 | 7,3  | 7,3  | 7,3  | 0,000  |
| I <sup>2</sup>          |   |      |      |      |         | 1 | 6,3  | 6,3  | 6,3  | 0,000  |
| I <sup>1</sup>          |   |      |      |      |         | 2 | 7,6  | 7,5  | 7,6  | 0,010  |
| <i>Teç Alay</i>         | N | X    | Min  | Max  | SS      | N | X    | Min  | Max  | SS     |
| M <sup>1</sup>          | 2 | 76,2 | 57,4 | 95,0 | 26,6155 | 1 | 79,2 | 79,2 | 79,2 | 0,000  |
| M <sup>2</sup>          | 3 | 81,0 | 77,3 | 83,6 | 3,3020  | 4 | 83,0 | 72,0 | 99,4 | 13,200 |
| M <sup>1</sup>          | 4 | 84,2 | 79,0 | 92,1 | 5,6073  | 2 | 91,1 | 84,6 | 97,5 | 9,100  |
| P <sup>2</sup>          | 2 | 49,6 | 47,6 | 51,6 | 2,8567  | 2 | 42,6 | 38,9 | 46,4 | 5,310  |
| P <sup>1</sup>          | 3 | 43,0 | 40,0 | 46,8 | 3,4565  | 3 | 43,5 | 42,1 | 45,9 | 2,070  |
| C                       | 2 | 60,1 | 57,7 | 62,4 | 3,3093  | 2 | 53,1 | 53,0 | 53,2 | 0,100  |
| I <sup>2</sup>          |   |      |      |      |         | 1 | 39,6 | 39,6 | 39,6 | 0,000  |
| I <sup>1</sup>          |   |      |      |      |         | 2 | 56,6 | 55,8 | 57,4 | 1,100  |

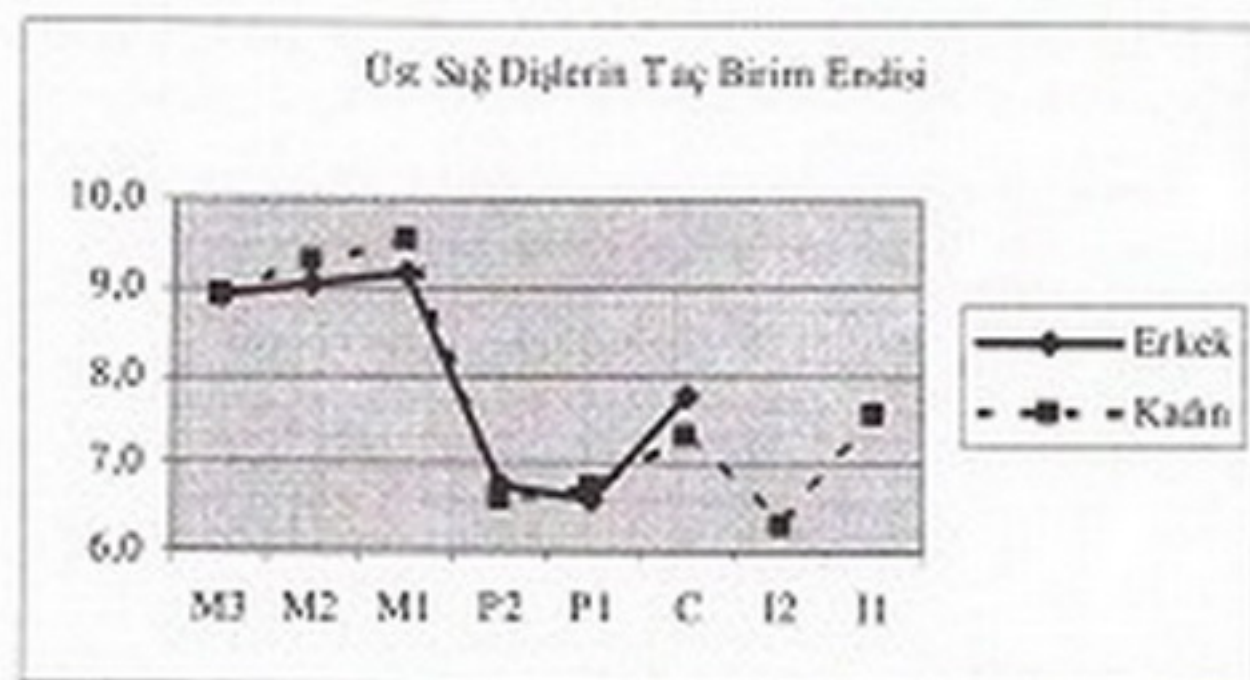
Grafik 6: Üst Sağ Dişlerin Mesio-Distal ve Bucco-Lingual Boyutlarının Açısından Karşılaştırılması



**Grafik 7: Üst Sağ Dişlerin Taç Endisi Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması**



**Grafik 8: Üst Sağ Dişlerin Taç Birim Endisi Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması**



**Grafik 9: Üst Sağ Dişlerin Taç Alanı Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması**

Üst dişler cinsiyet göz ardı edilerek sol ve sağ çeneye açısından incelendiğinde (Tablo 5), MD değerlerinin büyüklüğü sol çenede  $M1 > M2 > I1 > M3 > C > P2 = I2 > P1$ , sağ çenede  $M1 > M2 > I1 > M3 > C > P2 = P1 > I2$ ; BL değerlerinin büyüklük sıralaması sol çenede  $M3 > M1 > M2 > P2 > P1 > C > I1 > I2$ ; değerlerinin büyüklük sıralaması sol çenede  $M3 > P2 > M1 > I2 > I1$ , sağ çenede  $P1 > P2 > M3 > M2 > C > I2 > M1 > I1$ ; taç birim değerlerinin büyüklük sıralaması sol çenede  $M1 > M2 > M3 > P1 > I2$ , sağ çenede  $M1 > M2 > M3 > I1 > C > P2 > P1 > I2$  ve son olarak BL değerlerinin büyüklük sıralaması sol çenede  $M1 > M2 > M3 > P1 > I2$ , sağ çenede  $M1 > M2 > M3 > I1 > C > P2 > P1 > I2$  şeklinde izlenmektedir (Tablo 5; Grafik 10, 11, 12, 13). MD açısından premolar dişler sol ve sağ çenede sıralama açısından farklılık göstermektedir. BL değerleri her iki çenede de aynı sıralamaya sahiptir. Taç birim değerlerinin sıralamasında sağ çenede premolar dişlerin farklı olduğu tespit edilmiştir. Bu da dişlerin MD ölçülerindeki farklılıkların kaynaklanmak tadır. Taç birim endisi ve taç alanı açısından sağ ve sol C dişleri sol ve sağ çene açısından farklıdır. Ancak bu farklılık incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç vermemiştir.

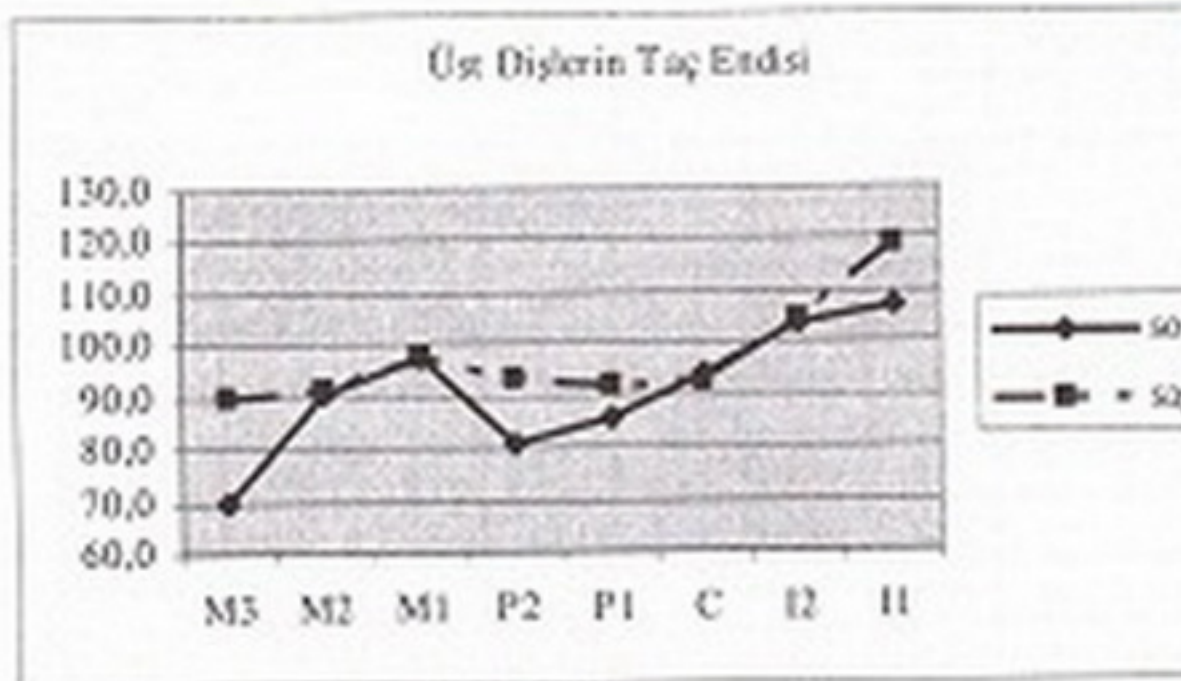
Tablo 5: Üst Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre Karşılaştırılması

|                    | Sol |     |     |     |        | Sağ |     |     |      |      |
|--------------------|-----|-----|-----|-----|--------|-----|-----|-----|------|------|
|                    | N   | X   | Min | Max | SS     | N   | X   | Min | Max  | SS   |
| M <sup>1</sup> _MD | 2   | 7,0 | 6,2 | 7,8 | 1,1314 | 3   | 8,1 | 7,2 | 8,8  | 0,90 |
| M <sup>2</sup> _MD | 10  | 8,4 | 7,2 | 9,4 | 0,6653 | 9   | 8,4 | 7,4 | 10,2 | 0,88 |
| M <sup>3</sup> _MD | 5   | 9,3 | 9,0 | 9,8 | 0,2347 | 8   | 9,2 | 8,4 | 9,8  | 0,35 |
| P <sup>2</sup> _MD | 7   | 6,0 | 5,8 | 6,2 | 0,1779 | 10  | 5,8 | 5,0 | 6,2  | 0,94 |
| P <sup>1</sup> _MD | 11  | 5,7 | 4,8 | 6,2 | 0,4643 | 11  | 5,8 | 5,4 | 7,8  | 0,66 |
| C_MD               | 7   | 6,6 | 6,0 | 7,4 | 0,4680 | 9   | 6,7 | 5,8 | 7,8  | 0,65 |
| I <sup>2</sup> _MD | 6   | 6,0 | 5,2 | 6,2 | 0,0662 | 4   | 5,7 | 4,8 | 6,6  | 0,77 |
| I <sup>1</sup> _MD | 7   | 7,9 | 7,0 | 8,4 | 0,4556 | 2   | 8,2 | 8,2 | 8,2  | 0,00 |

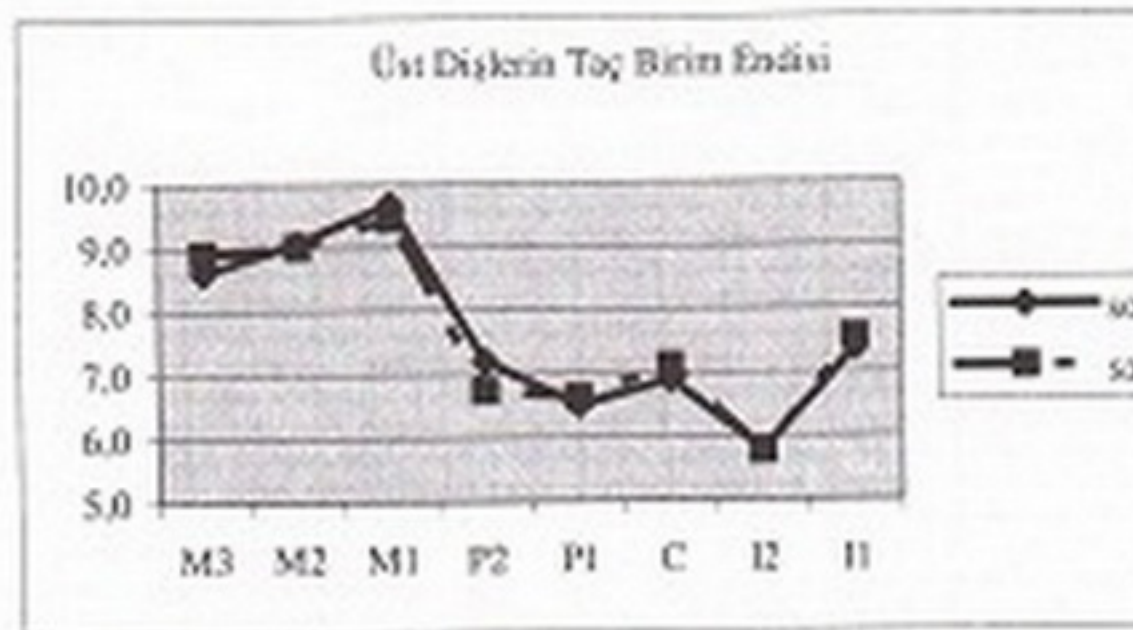
|                                 |          |          |            |            |           |          |          |            |            |           |
|---------------------------------|----------|----------|------------|------------|-----------|----------|----------|------------|------------|-----------|
| M <sup>1</sup>                  | 9        | 111,9    | 97,5       | 138,0      | 11,5642   | 9        | 113,5    | 90,4       | 132,4      | 14,2558   |
| M <sup>2</sup>                  | 5        | 103,6    | 91,5       | 117,8      | 9,7655    | 5        | 105,0    | 93,6       | 115,2      | 7,7000    |
| P <sup>1</sup>                  | 7        | 138,9    | 132,3      | 144,5      | 4,1529    | 9        | 123,6    | 70,7       | 190,0      | 33,1456   |
| P <sup>2</sup>                  | 10       | 128,5    | 96,3       | 150,0      | 18,3417   | 11       | 136,1    | 116,4      | 146,4      | 8,6555    |
| C                               | 7        | 108,1    | 103,3      | 114,3      | 4,0142    | 7        | 109,8    | 102,6      | 116,7      | 6,1712    |
| I <sup>1</sup>                  | 3        | 55,4     | 33,9       | 106,9      | 8,8408    | 3        | 107,5    | 90,9       | 116,7      | 14,3715   |
| I <sup>2</sup>                  | 6        | 85,8     | 80,5       | 92,3       | 3,9050    | 2        | 84,1     | 82,9       | 85,4       | 1,7255    |
| <b>Tay<br/>Bilin<br/>Dağılı</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> |
| M <sup>1</sup>                  | 2        | 8,6      | 7,3        | 9,9        | 1,8385    | 3        | 8,9      | 7,6        | 10,2       | 1,3900    |
| M <sup>1</sup>                  | 9        | 9,1      | 8,5        | 9,7        | 0,4577    | 9        | 9,0      | 8,2        | 10,0       | 0,5562    |
| M <sup>1</sup>                  | 5        | 9,7      | 9,4        | 10,0       | 0,2387    | 8        | 9,5      | 8,9        | 10,2       | 0,4504    |
| P <sup>1</sup>                  | 7        | 7,2      | 6,9        | 7,5        | 0,3528    | 9        | 6,7      | 6,2        | 8,0        | 0,5899    |
| P <sup>2</sup>                  | 10       | 6,5      | 5,3        | 7,6        | 0,3838    | 11       | 6,6      | 6,4        | 7,1        | 0,2438    |
| C                               | 7        | 6,9      | 6,1        | 7,7        | 0,5416    | 7        | 7,1      | 6,3        | 7,9        | 0,5551    |
| I <sup>1</sup>                  | 3        | 5,5      | 5,1        | 6,2        | 0,4200    | 3        | 5,8      | 5,2        | 6,3        | 0,5508    |
| I <sup>2</sup>                  | 6        | 7,4      | 6,6        | 7,8        | 0,4131    | 2        | 7,6      | 7,3        | 7,9        | 0,0707    |
| <b>Tay<br/>Abları</b>           | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> |
| M <sup>2</sup>                  | 2        | 72,8     | 53,1       | 93,6       | 29,3551   | 3        | 77,2     | 53,4       | 95,0       | 38,9703   |
| M <sup>1</sup>                  | 9        | 82,0     | 72,0       | 92,9       | 8,1622    | 9        | 80,0     | 66,6       | 99,4       | 9,7726    |
| M <sup>1</sup>                  | 5        | 85,6     | 58,2       | 100,0      | 4,5905    | 8        | 89,3     | 79,0       | 103,6      | 8,5319    |
| P <sup>1</sup>                  | 7        | 90,5     | 46,4       | 54,6       | 2,5525    | 9        | 44,6     | 37,8       | 61,4       | 7,6927    |
| P <sup>2</sup>                  | 10       | 42,0     | 28,1       | 55,8       | 9,5482    | 11       | 42,9     | 40,0       | 48,7       | 3,6451    |
| C                               | 7        | 47,8     | 37,2       | 99,2       | 7,4899    | 7        | 58,3     | 42,0       | 62,4       | 7,8777    |
| I <sup>1</sup>                  | 5        | 33,5     | 26,0       | 38,4       | 4,3375    | 3        | 33,3     | 26,9       | 39,6       | 8,3615    |
| I <sup>2</sup>                  | 6        | 54,1     | 43,4       | 60,5       | 5,8558    | 2        | 56,6     | 55,8       | 57,4       | 1,1597    |

**Grafik 10: Üst Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre MD ve BL Dağılımları**

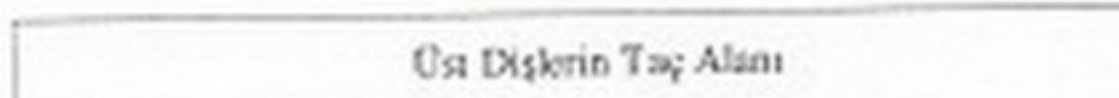
Grafik 11: Üst Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre Taç Endisi Dağılımı



Grafik 12: Üst Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre Taç Birim Endisi Dağılımı



Grafik 13: Üst Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre Taç Alanı Dağılımı



## ALT DIŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

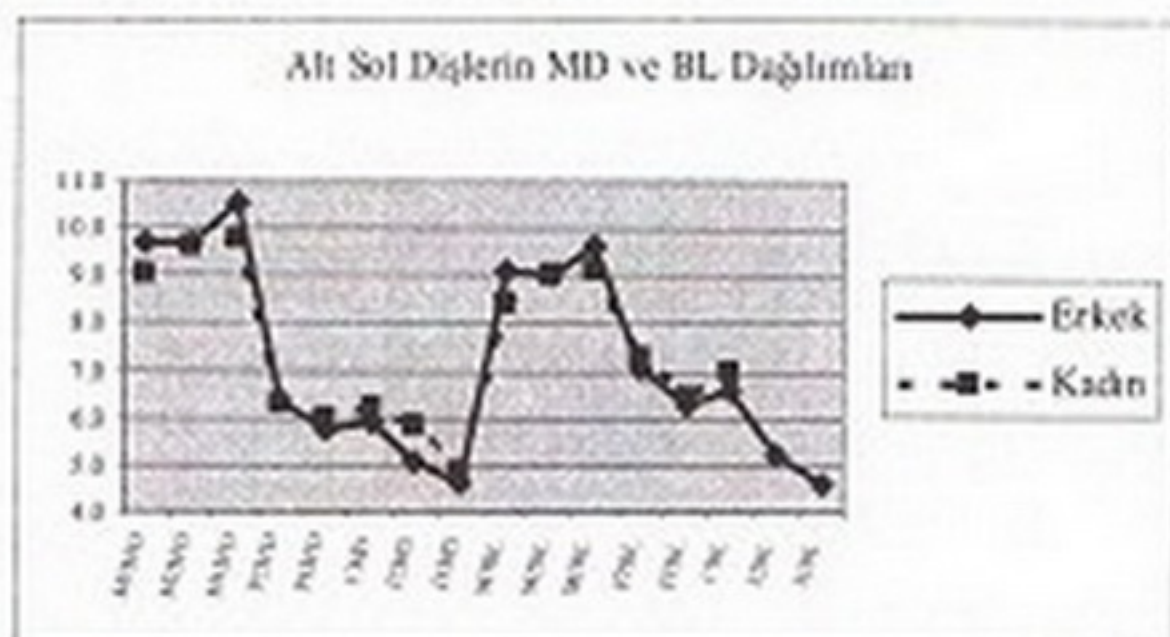
Acemhöyük erişkinlerine ait alt dişler de cinsiyete ve sol çeneye göre karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Tablo 6'da dişlerin tüm ölçü ve endisleri verilmiştir. Erkeklerde dişler sıralaması  $M1 > M2 = M3 > P2 > C > P1 > I2 > I1$ , kadınlarda  $M1 > M3 > M2 > P2 > C > P1 > I2 > I1$  şeklinde gözlenmiştir. BL sıralama bakıldığında erkeklerde diş sıralaması  $M1 > M3 > M2 > P2 > C > P1$  iken kadınlarda  $M1 > M2 > M3 > P2 > C > P1$  sırası izlenmektedir. MD boyutları açısından molar dişler erkeklerde daha büyük iken, diğer dişler kadınlarda daha büyüktür. Taç endisinin erkeklerdeki sırası  $P2 > P1 > C > I2 > I1 > M3 > M2 > M1$ , kadınlardaki sırası  $C > P2 > P1 > M2 > M3 > M1$  olarak izlenmektedir. Genel olarak kadınlarda yanak dişleri ve canine, erkeklerden daha büyüktür. Taç birim endisi alındığında, bu endisin erkeklerdeki büyüklük sırası  $M1 > M3 > M2 > P2 > C > P1 > I2 > I1$ , kadınlardaki büyüklük sırası  $M1 > M2 > M3 > P2 > C > P1$  olarak tespit edilmiştir. Hem kadınlarda hem erkeklerde bu endis açısından dişlerin sıralanışı benzerlik göstermektedir. Taç alanı incelenmiştir. Erkeklerdeki taç alanı büyüklük sırası  $M1 > M3 > M2 > P2 > C > P1 > I2 > I1$  iken, kadınlarda bu sıralama  $M1 > M2 > M3 > P2 > C > P1$  şeklindedir. Genel olarak alt sol canine erkeklerde molar dişler kadınlara göre daha büyüktür. Fakat premolar ve canine dişlerin kadınlarda daha iri olduğu gözlenmektedir. Sonuçlarına göre kadın ve erkekler arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir (Grafik, 14, 15, 16, 17).

Tablo 6: Acemhöyük Bireylerin Alt Sol Dişlerinin Cinsiyetler Arasında Karşılaştırılması

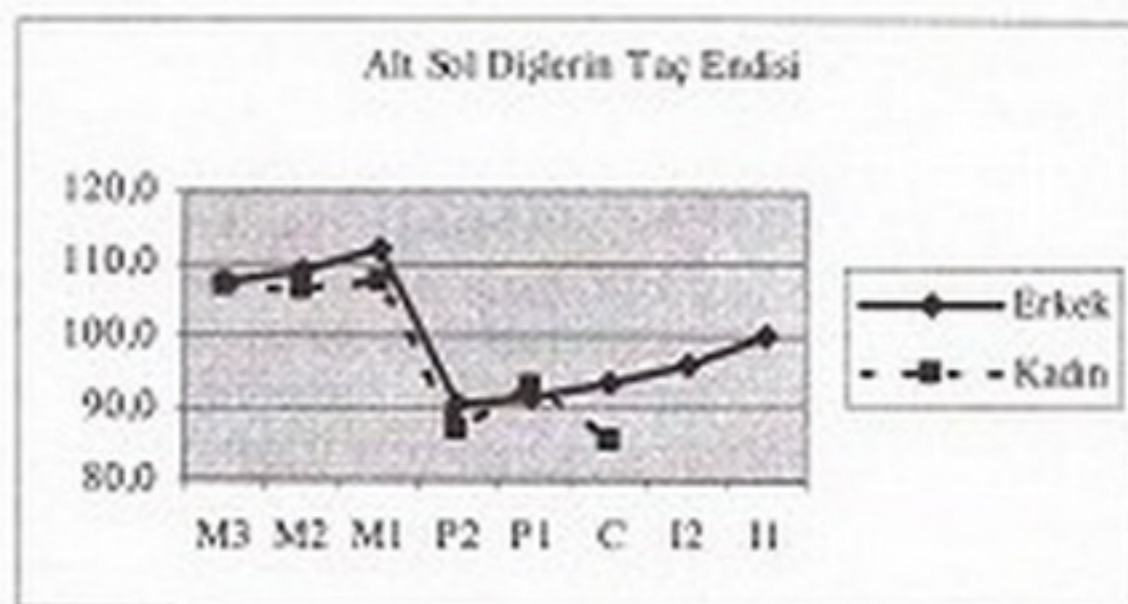
|           | Erkek |      |     |      |        | Kadın |     |     |      |        | df |
|-----------|-------|------|-----|------|--------|-------|-----|-----|------|--------|----|
|           | N     | X    | Min | Max  | SS     | N     | X   | Min | Max  | SS     |    |
| $M_1$ -MD | 3     | 9,7  | 9,2 | 10,0 | 0,4619 | 2     | 9,0 | 8,6 | 9,4  | 0,5657 | 3  |
| $M_2$ -MD | 9     | 9,7  | 8,6 | 10,8 | 0,6333 | 4     | 9,6 | 8,8 | 10,0 | 0,5657 | 11 |
| $M_3$ -MD | 8     | 10,6 | 9,8 | 11,4 | 0,5831 | 2     | 9,8 | 9,8 | 9,8  | 0,0000 | 8  |

|                                |          |          |            |            |           |          |          |            |            |           |
|--------------------------------|----------|----------|------------|------------|-----------|----------|----------|------------|------------|-----------|
| C <sub>BL</sub>                | 6        | 6.6      | 5.2        | 7.8        | 0.9913    | 1        | 7.0      | 7.0        | 7.0        | 0.0000    |
| I <sub>1</sub> <sub>BL</sub>   | 4        | 5.2      | 5.0        | 5.4        | 0.1633    |          |          |            |            |           |
| I <sub>2</sub> <sub>BL</sub>   | 2        | 4.6      | 4.6        | 4.6        | 0.0000    |          |          |            |            |           |
| <b>Taş<br/>Enfil</b>           | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> |
| M <sub>2</sub>                 | 3        | 93.3     | 88.0       | 100.0      | 6.1101    | 2        | 93.3     | 93.0       | 93.6       | 0.4172    |
| M <sub>3</sub>                 | 8        | 91.9     | 88.0       | 94.4       | 2.2828    | 4        | 93.9     | 90.0       | 97.7       | 3.1533    |
| M <sub>4</sub>                 | 8        | 89.7     | 78.4       | 100.0      | 7.2501    | 2        | 92.9     | 91.8       | 93.9       | 1.4425    |
| P <sub>2</sub>                 | 5        | 111.3    | 102.9      | 128.6      | 10.0325   | 4        | 115.3    | 106.1      | 123.3      | 7.1117    |
| P <sub>3</sub>                 | 5        | 110.2    | 93.5       | 119.2      | 9.9001    | 4        | 107.8    | 100.0      | 114.8      | 6.2503    |
| C                              | 6        | 107.3    | 96.3       | 118.2      | 8.0590    | 1        | 116.3    | 116.7      | 116.7      | 0.0000    |
| I <sub>2</sub>                 | 3        | 105.1    | 93.1       | 118.2      | 12.5757   |          |          |            |            |           |
| I <sub>1</sub>                 | 2        | 100.2    | 95.8       | 104.5      | 6.1589    |          |          |            |            |           |
| <b>Taş<br/>Börse<br/>Enfil</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> |
| M <sub>2</sub>                 | 3        | 9.4      | 9.2        | 9.6        | 0.2000    | 2        | 8.7      | 8.7        | 9.1        | 0.5657    |
| M <sub>3</sub>                 | 8        | 9.3      | 8.3        | 10.5       | 0.6523    | 4        | 9.3      | 8.7        | 9.7        | 0.4320    |
| M <sub>4</sub>                 | 8        | 11.3     | 9.5        | 19.1       | 3.1932    | 2        | 9.5      | 9.4        | 9.5        | 0.0707    |
| P <sub>2</sub>                 | 5        | 6.7      | 6.4        | 7.1        | 0.2590    | 4        | 6.8      | 6.5        | 7.1        | 0.2500    |
| P <sub>3</sub>                 | 5        | 6.0      | 5.3        | 6.9        | 0.5996    | 4        | 6.1      | 5.8        | 6.6        | 0.3400    |
| C                              | 6        | 6.3      | 5.3        | 7.2        | 0.7890    | 1        | 6.5      | 6.5        | 6.5        | 0.0000    |
| I <sub>2</sub>                 | 3        | 5.2      | 4.8        | 5.6        | 0.4041    |          |          |            |            |           |
| I <sub>1</sub>                 | 2        | 4.6      | 4.5        | 4.7        | 0.1414    |          |          |            |            |           |
| <b>Taş<br/>Altın</b>           | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> | <b>N</b> | <b>X</b> | <b>Min</b> | <b>Max</b> | <b>SS</b> |
| M <sub>2</sub>                 | 3        | 88.2     | 84.6       | 92.0       | 3.6846    | 2        | 75.8     | 68.8       | 82.7       | 9.8429    |
| M <sub>3</sub>                 | 8        | 86.0     | 68.8       | 110.2      | 12.3184   | 4        | 86.5     | 75.7       | 94.0       | 7.8651    |
| M <sub>4</sub>                 | 8        | 93.9     | 81.6       | 118.7      | 11.9424   | 2        | 89.2     | 88.2       | 90.2       | 1.3899    |
| P <sub>2</sub>                 | 5        | 44.2     | 37.4       | 50.4       | 4.6184    | 4        | 45.7     | 42.0       | 50.2       | 3.4410    |
| P <sub>3</sub>                 | 5        | 36.1     | 28.0       | 47.4       | 7.2172    | 4        | 38.2     | 33.5       | 43.5       | 4.3751    |

**Grafik 14:** Alt Sol Dişlerin Mesio-Distal ve Bucco-Lingual Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

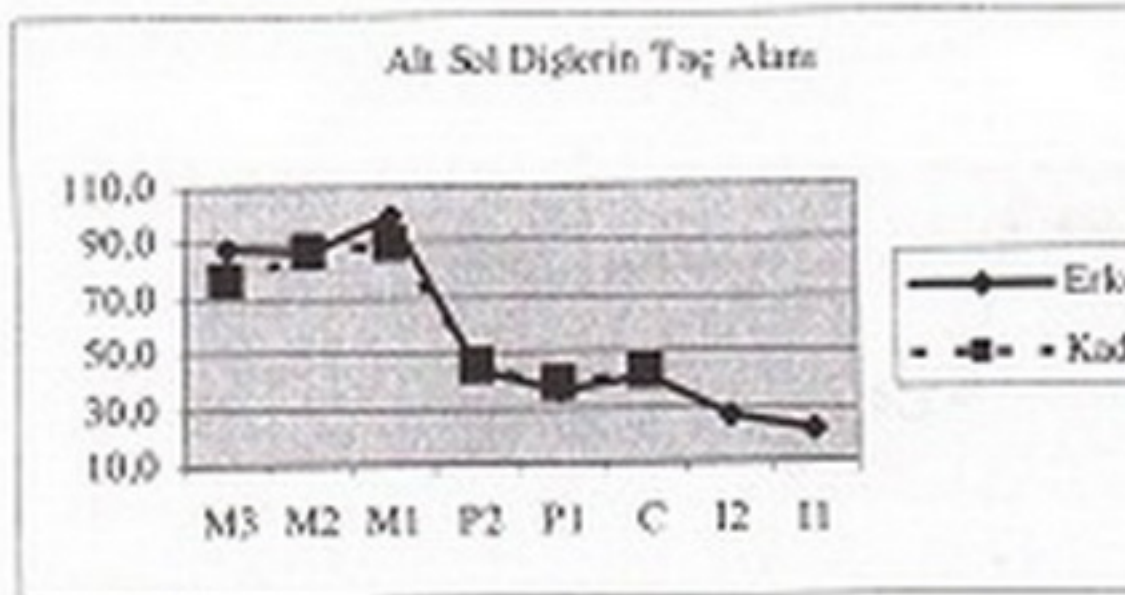


**Grafik 15:** Alt Sol Dişlerin Taç Endisi Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması



**Grafik 16:** Alt Sol Dişlerin Taç Birim Endisi Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması

Grafik 17: Alt Sol Dişlerin Taç Alanı Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması



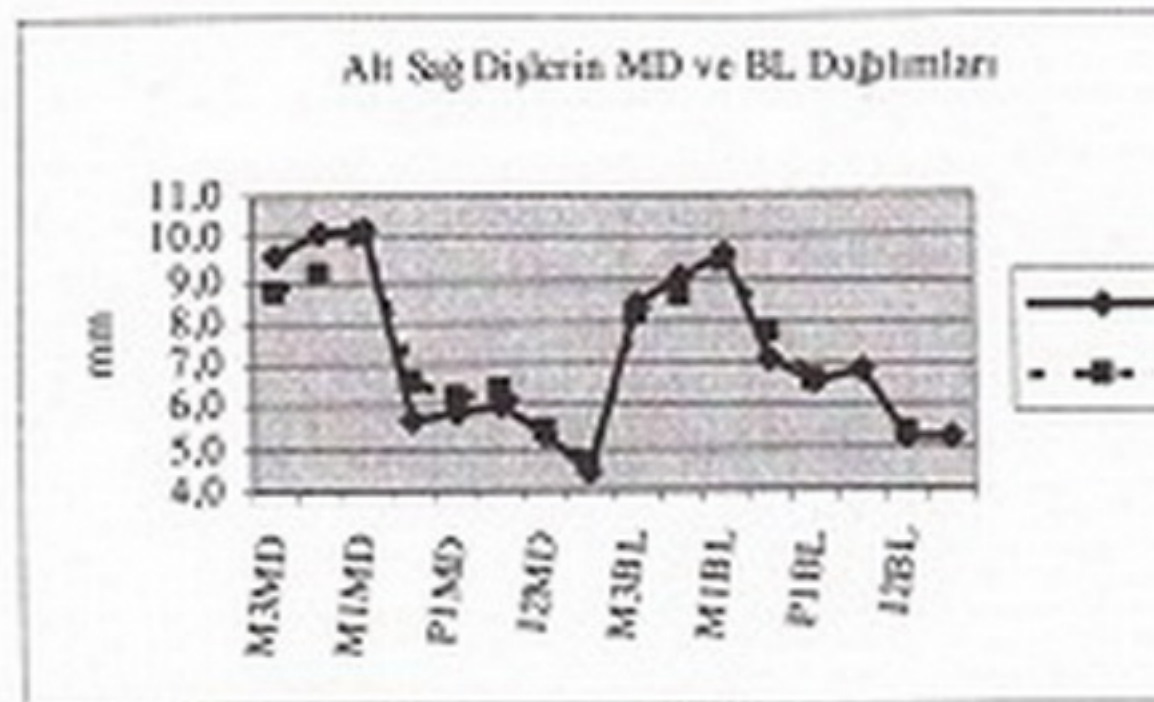
Tablo 7’de sağ alt çeneye ait dişlerin ölçü ve endeksi verilmiştir. MD değerlerinin cinsiyetlerdeki sıralanması erkeklerde  $M1 > M2 > M3 > C > P1 > P2 > I2 > I1$ , kadınlarda  $M1 > M3 > M2 > I2 > I1$  dizisi şeklinde belirlenmiştir. Sağ dişlerde erkekler kadınlardan daha iridir. Kadınlarda premolar ve birinci molardan erkeklerden görece daha büyüktür. BL sıralamasına göre erkeklerde  $M1 > M2 > M3 > P2 > C > P1 > I1 = I2$  iken kadınlarda  $M1 > M2 > M3 > P2 > P1 > I2$  olduğu göze çarpmaktadır. Her iki cinsiyette de premolarların sıralanışı aynıdır. Değerler açısından da birinci molardan birinci premolarlara yakındırlar. Taç endisi dağılımları erkeklerde  $P2 > P1 > C > I1 > I2 > M1 > M2 > M3$  iken, kadınlarda  $P2 > P1 > I2 > I1 > M1 > M2 > M3$  şeklinde ortaya çıkmıştır. Taç endisi açısından kadın ve erkek diş büyüklüğü sıralanışı farklılık göstermektedir. Taç alanı erkeklerde  $M1 > M2 > M3 > P2 > C > P1 > I2 > I1$ , kadınlarda  $M1 > M3 > M2 > P2 > P1 > I2 > I1$ ’dir. Son olarak, taç alanı sıralanışı erkeklerde  $M1 > M2 > M3 > P2 > C > P1 > I2 > I1$ , kadınlarda  $M1 > M2 > M3 > P2 > P1 > I2$  olarak tespit edilmiştir. Taç birim endisi ve taç alanı değerlendirildiğinde, erkeklerde

**Tablo 7: Acemhöyük Bireylerin Alt Sağ Dişlerinin Cinsiyetler Arasında Karşılaştırılması**

|                                 | Erkek |       |       |       |         | Kadın |       |       |       |        | df |
|---------------------------------|-------|-------|-------|-------|---------|-------|-------|-------|-------|--------|----|
|                                 | N     | X     | Min   | Max   | SS      | N     | X     | Min   | Max   | SS     |    |
| M <sub>1</sub> _MD              | 4     | 9,6   | 9,0   | 10,2  | 0,4899  | 2     | 8,3   | 8,4   | 9,0   | 0,4243 | 4  |
| M <sub>2</sub> _MD              | 7     | 10,1  | 8,6   | 11,4  | 0,9651  | 4     | 9,2   | 8,0   | 9,8   | 0,8544 | 9  |
| M <sub>3</sub> _MD              | 4     | 10,2  | 8,8   | 10,8  | 0,4320  | 2     | 10,1  | 9,6   | 10,6  | 0,7071 | 4  |
| P <sub>1</sub> _MD              | 5     | 5,7   | 4,8   | 6,6   | 0,7014  | 3     | 6,5   | 6,0   | 7,2   | 0,6110 | 6  |
| P <sub>2</sub> _MD              | 4     | 5,9   | 5,4   | 6,8   | 0,8218  | 1     | 6,2   | 6,2   | 6,2   | 0,0000 | 3  |
| C <sub>1</sub> _MD              | 4     | 6,0   | 5,4   | 6,4   | 0,4899  | 1     | 6,4   | 6,4   | 6,4   | 0,0000 | 3  |
| I <sub>1</sub> _MD              | 3     | 5,3   | 5,2   | 5,4   | 0,1155  | 4     | 5,5   | 5,0   | 6,0   | 0,5360 | 5  |
| I <sub>2</sub> _MD              | 3     | 4,5   | 5,8   | 4,8   | 0,5774  | 2     | 4,6   | 4,8   | 4,6   | 0,0000 | 3  |
| M <sub>1</sub> _BL              | 4     | 8,4   | 7,0   | 9,2   | 0,9933  | 2     | 8,2   | 8,2   | 8,2   | 0,0000 | 4  |
| M <sub>2</sub> _BL              | 7     | 9,0   | 7,6   | 9,8   | 0,8440  | 4     | 8,6   | 8,4   | 8,8   | 0,3533 | 9  |
| M <sub>3</sub> _BL              | 5     | 9,6   | 9,2   | 11,0  | 0,7834  | 2     | 9,4   | 9,0   | 9,8   | 0,5653 | 5  |
| P <sub>1</sub> _BL              | 5     | 7,1   | 6,4   | 7,8   | 0,5215  | 3     | 7,7   | 7,4   | 8,4   | 0,5774 | 6  |
| P <sub>2</sub> _BL              | 4     | 6,6   | 6,2   | 8,8   | 0,3000  | 1     | 6,6   | 6,6   | 6,6   | 0,0000 | 3  |
| C <sub>1</sub> _BL              | 5     | 6,8   | 6,0   | 7,6   | 0,6666  |       |       |       |       |        |    |
| I <sub>1</sub> _BL              | 3     | 5,2   | 4,8   | 5,4   | 0,3454  | 2     | 5,3   | 5,0   | 5,6   | 0,4243 | 3  |
| I <sub>2</sub> _BL              | 3     | 5,2   | 5,0   | 5,5   | 0,2517  |       |       |       |       |        |    |
| <b>Top<br/>Endiri</b>           | N     | X     | Min   | Max   | SS      | N     | X     | Min   | Max   | SS     | df |
| M <sub>1</sub>                  | 4     | 87,3  | 77,8  | 92,8  | 4,8512  | 2     | 94,4  | 91,1  | 97,6  | 4,5662 |    |
| M <sub>2</sub>                  | 7     | 90,0  | 74,5  | 107,0 | 8,3674  | 4     | 94,8  | 87,8  | 107,5 | 8,9684 | 9  |
| M <sub>3</sub>                  | 4     | 95,2  | 87,0  | 107,8 | 8,9168  | 2     | 93,1  | 92,5  | 93,8  | 0,9772 | 4  |
| P <sub>1</sub>                  | 5     | 125,3 | 97,0  | 143,7 | 16,9244 | 3     | 118,4 | 115,6 | 123,3 | 4,3840 | 6  |
| P <sub>2</sub>                  | 4     | 111,6 | 100,0 | 118,5 | 8,4638  | 1     | 106,5 | 106,5 | 106,5 | 0,0000 | 3  |
| C                               | 4     | 111,1 | 103,4 | 122,2 | 8,5229  | 0     |       |       |       |        |    |
| I <sub>1</sub>                  | 2     | 96,2  | 92,3  | 100,0 | 5,4447  | 2     | 98,5  | 96,6  | 100,8 | 2,4795 | 2  |
| I <sub>2</sub>                  | 3     | 118,2 | 108,3 | 131,6 | 12,0265 | 0     |       |       |       |        |    |
| <b>Top<br/>Bütün<br/>Endiri</b> | N     | X     | Min   | Max   | SS      | N     | X     | Min   | Max   | SS     | df |

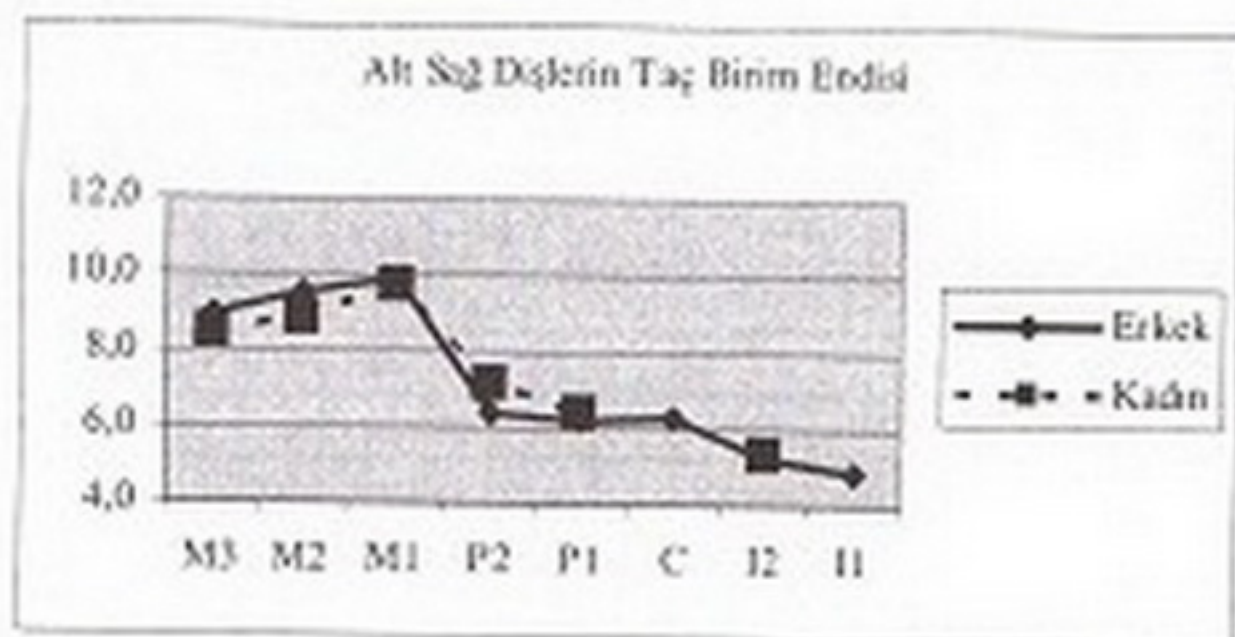
|                |   |      |      |       |         |   |      |      |       |       |
|----------------|---|------|------|-------|---------|---|------|------|-------|-------|
| M <sub>0</sub> | 7 | 92.3 | 75.4 | 199.4 | 14.1130 | 4 | 78.7 | 65.5 | 86.2  | 8.074 |
| M <sub>1</sub> | 4 | 98.0 | 90.2 | 112.2 | 10.1281 | 2 | 95.1 | 86.4 | 103.9 | 12.39 |
| P <sub>2</sub> | 5 | 40.5 | 32.6 | 48.4  | 5.6843  | 3 | 50.7 | 44.4 | 60.5  | 8.558 |
| P <sub>1</sub> | 4 | 38.7 | 34.6 | 46.2  | 5.4886  | 1 | 40.9 | 40.9 | 40.9  | 0.000 |
| C              | 4 | 40.0 | 34.8 | 46.1  | 5.6393  |   |      |      |       |       |
| I <sub>2</sub> | 2 | 27.1 | 25.0 | 29.2  | 2.9668  | 2 | 26.7 | 29.0 | 32.5  | 5.288 |
| I <sub>1</sub> | 3 | 23.5 | 19.0 | 26.4  | 3.9233  |   |      |      |       |       |

Grafik 18: Alt Sağ Dişlerin Mesio-Distal ve Bucco-Lingual Boyutlarının Açısından Karşılaştırılması

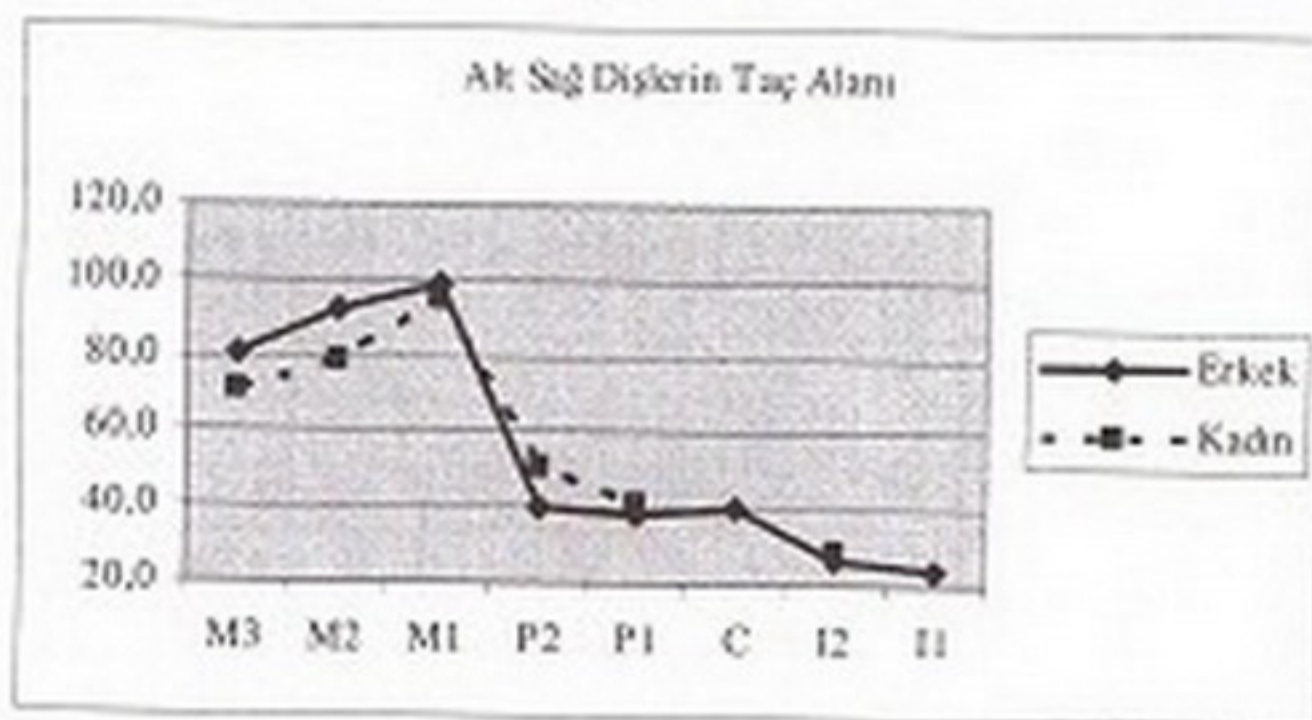


Grafik 19: Alt Sağ Dişlerin Töç Endisi Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması

**Grafik 20:** Alt Sağ Dişlerin Taç Birim Endisi Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması



**Grafik 21:** Alt Sağ Dişlerin Taç Alanı Değerlerinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması



Cinsiyet göz ardı edildiğinde, alt sağ ve sol çene dişleri arasında farklılıkları ve benzerlikleri görmek amacıyla Tablo 8'de gösterilen

P1>C>I1>I2>P2>M1>M3>M2 olduğu görülmüştür. Bunun olarak sol dişler sağ tarafa göre daha iridir. Sol ve sağ alt çene birim endisi ve taç alanı açısından değerlendirildiğinde sol alt çene sıralamalarının M1>M2>M3>P2>C>P1>I2>I1 olduğu, sağ alt çene sıralamalarının M1>M2>M3>P2>P1>C>I2>I1 şeklinde bir dizilim gözlemlenmiştir.

Tablo 8: Alt Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre Karşılaştırılması

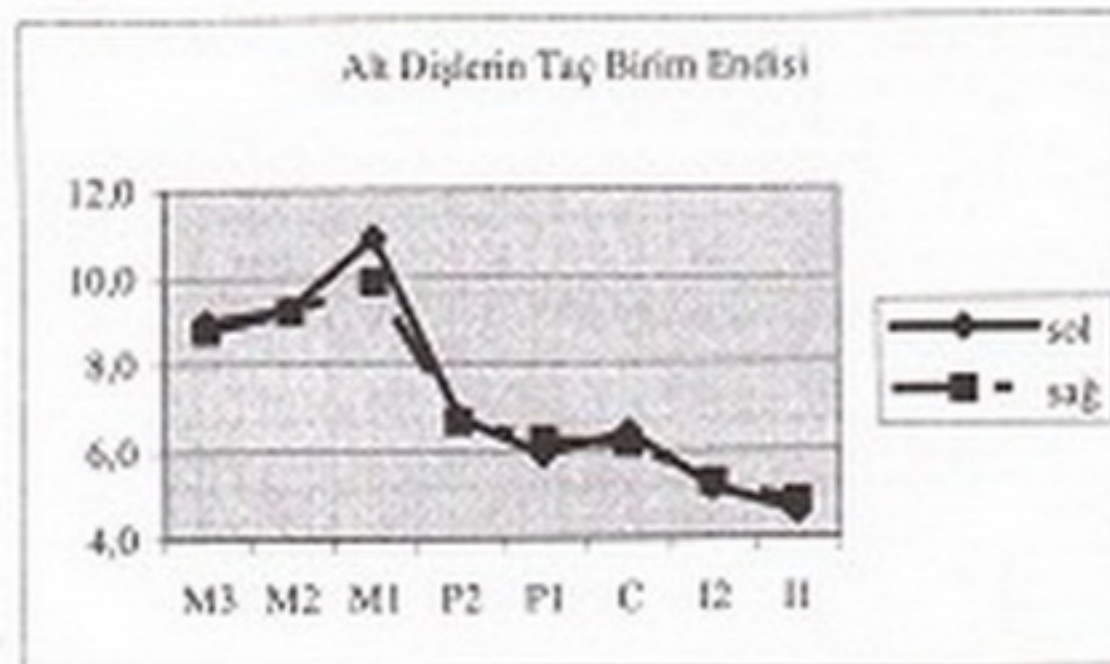
|                    | Sol |      |      |       |        | Sağ |      |      |       |        |
|--------------------|-----|------|------|-------|--------|-----|------|------|-------|--------|
|                    | N   | X    | Min  | Max   | SS     | N   | X    | Min  | Max   | SS     |
| M <sub>1</sub> _MD | 6   | 9,3  | 8,6  | 10,0  | 0,6293 | 7   | 9,2  | 8,4  | 10,2  | 0,8333 |
| M <sub>2</sub> _MD | 13  | 9,7  | 8,6  | 10,8  | 0,9918 | 15  | 9,6  | 8,0  | 11,4  | 0,8790 |
| M <sub>3</sub> _MD | 10  | 10,4 | 9,8  | 11,4  | 0,8033 | 7   | 10,2 | 9,8  | 10,8  | 0,4534 |
| P <sub>1</sub> _MD | 12  | 6,3  | 5,6  | 7,0   | 0,2339 | 10  | 6,3  | 4,8  | 7,4   | 0,8580 |
| P <sub>2</sub> _MD | 11  | 5,7  | 4,2  | 6,4   | 0,6699 | 6   | 6,0  | 5,4  | 6,8   | 0,6967 |
| C_MD               | 13  | 6,0  | 4,8  | 6,8   | 0,5514 | 8   | 5,8  | 5,0  | 6,4   | 0,5280 |
| I <sub>1</sub> _MD | 4   | 5,5  | 4,4  | 5,8   | 0,6887 | 7   | 5,4  | 5,0  | 6,0   | 0,3889 |
| I <sub>2</sub> _MD | 3   | 4,7  | 4,4  | 4,8   | 0,2369 | 5   | 4,5  | 3,8  | 4,8   | 0,4140 |
| M <sub>1</sub> _BL | 6   | 8,6  | 7,8  | 9,2   | 0,9908 | 7   | 8,4  | 7,0  | 9,2   | 0,7150 |
| M <sub>2</sub> _BL | 14  | 9,0  | 8,0  | 10,2  | 0,6249 | 19  | 8,8  | 7,6  | 9,8   | 0,6040 |
| M <sub>3</sub> _BL | 11  | 8,5  | 8,0  | 11,0  | 0,8451 | 8   | 9,5  | 8,0  | 11,0  | 0,6400 |
| P <sub>1</sub> _BL | 12  | 7,2  | 6,8  | 7,6   | 0,3623 | 9   | 7,2  | 6,2  | 8,4   | 0,6780 |
| P <sub>2</sub> _BL | 11  | 6,2  | 5,2  | 7,4   | 0,5664 | 6   | 6,6  | 6,2  | 6,8   | 0,2333 |
| C_BL               | 10  | 6,7  | 5,2  | 7,8   | 0,8782 | 8   | 6,7  | 6,0  | 7,8   | 0,6040 |
| I <sub>1</sub> _BL | 4   | 5,2  | 5,0  | 5,4   | 0,1633 | 5   | 5,2  | 4,8  | 5,8   | 0,3280 |
| I <sub>2</sub> _BL | 2   | 4,6  | 4,6  | 4,6   | 0,0000 | 3   | 5,2  | 5,0  | 5,5   | 0,2500 |
| Taç Endisi         | N   | X    | Min  | Max   | SS     | N   | X    | Min  | Max   | SS     |
| M <sub>1</sub>     | 6   | 92,9 | 88,0 | 100,0 | 4,0038 | 7   | 90,3 | 77,8 | 100,0 | 7,5833 |

|                |    |      |      |       |         |    |      |      |       |         |    |
|----------------|----|------|------|-------|---------|----|------|------|-------|---------|----|
| P <sub>2</sub> | 12 | 6,8  | 6,4  | 7,2   | 0,3503  | 9  | 6,7  | 3,8  | 7,5   | 0,5518  | 19 |
| P <sub>1</sub> | 11 | 5,9  | 4,7  | 6,9   | 0,5879  | 6  | 6,3  | 3,9  | 6,8   | 0,3386  | 15 |
| C              | 10 | 6,4  | 5,3  | 7,2   | 0,8420  | 7  | 6,2  | 5,5  | 6,8   | 0,4571  | 15 |
| I <sub>2</sub> | 3  | 5,2  | 4,8  | 5,6   | 0,4041  | 4  | 5,3  | 5,0  | 5,7   | 0,3400  | 5  |
| I <sub>1</sub> | 2  | 4,6  | 4,5  | 4,7   | 0,1414  | 3  | 4,9  | 4,4  | 5,2   | 0,3968  | 3  |
| Tağ<br>Ağırlık | N  | X    | Min  | Max   | SS      | N  | X    | Min  | Max   | SS      | df |
| M <sub>1</sub> | 6  | 80,5 | 63,1 | 92,0  | 10,2718 | 7  | 77,2 | 63,0 | 93,8  | 10,5379 | 11 |
| M <sub>2</sub> | 12 | 88,2 | 68,8 | 110,2 | 10,6536 | 15 | 85,2 | 68,8 | 109,4 | 12,0629 | 25 |
| M <sub>3</sub> | 10 | 97,7 | 81,8 | 118,7 | 11,4654 | 7  | 96,0 | 85,4 | 112,2 | 8,9791  | 15 |
| P <sub>2</sub> | 12 | 45,3 | 37,4 | 51,7  | 3,9623  | 9  | 44,4 | 32,6 | 60,5  | 7,1104  | 19 |
| P <sub>1</sub> | 11 | 35,4 | 21,5 | 47,4  | 6,5478  | 6  | 36,2 | 34,6 | 46,2  | 4,5434  | 15 |
| C              | 10 | 41,3 | 26,1 | 51,7  | 8,0995  | 7  | 33,5 | 30,0 | 46,1  | 5,9308  | 15 |
| I <sub>2</sub> | 3  | 26,7 | 22,9 | 31,3  | 4,2675  | 4  | 23,8 | 23,0 | 32,3  | 3,6340  | 5  |
| I <sub>1</sub> | 2  | 21,2 | 20,2 | 22,1  | 1,3011  | 3  | 23,5 | 19,0 | 28,4  | 3,9233  | 3  |

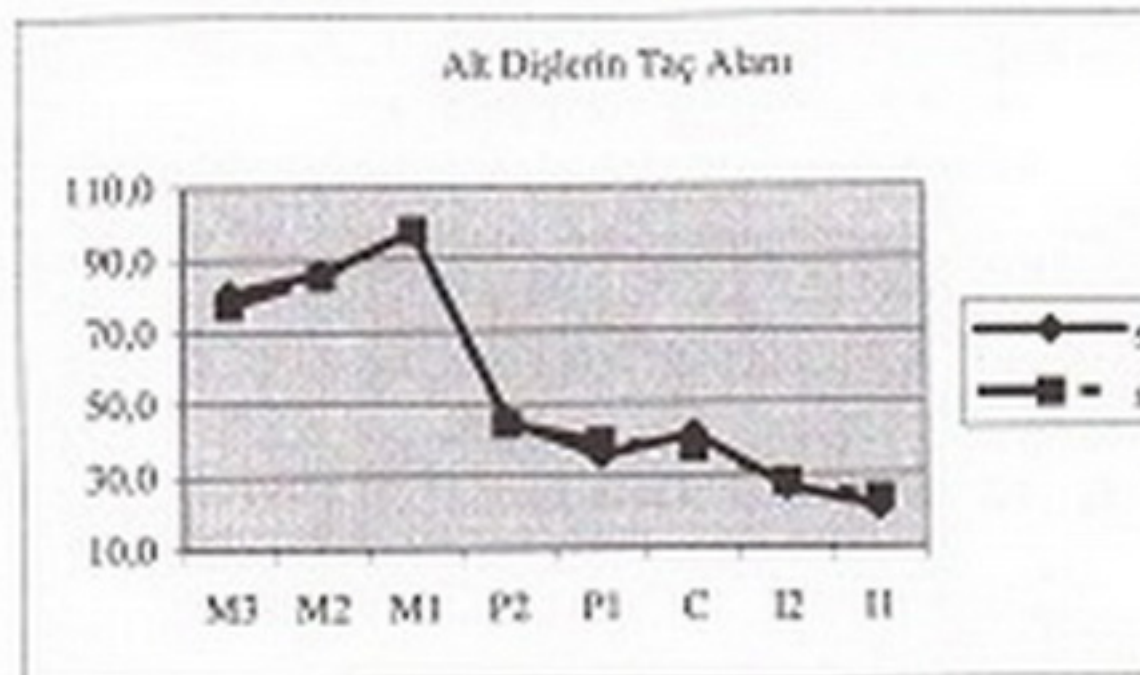
**Grafik 22:** Alt Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre MD ve BL Dağılımları



Grafik 24: Alt Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre Taç Birim Endisi De



Grafik 25: Alt Dişlerin Sol ve Sağ Çeneye Göre Taç Alanı Dağılı



Sonuç olarak, Acemhöyük toplumunu oluşturan kadın ve erkek diş boyutu açısından birbirlerinden önemli bir farklılık göstermediği ortaya konmuştur. Bu çalışmanın devamı niteliğinde olan ikinci çalışmada, Acemhöyük bireylerinin Eski Anadolu ve Orta toplumları ile karşılaştırılması ve Correspondence ve Cluster A sonuçları verilecektir.

## KAYNAKÇA

- Arkeoatlas, 2004, Editör: Neemi Karul, sayı 3, D.B.R. Dergi Yayınları ve Pazarlama A.Ş., İstanbul.
- Goose, D.H., 1963, "Dental Measurement: an Assessment of Its Value in Anthropological Studies", *Dental Anthropology* (Ed: D.R. Brothwell), Pergamon Press, New York.
- Kaur, H., Jit., L., 1990, "Age Estimation from Cortical Index of the Human Clavicle in Northwest India", *American Journal of Physical Anthropology*, (83): 297-305.
- Mayhall, J.T., 1992, "Techniques for the Study of Dental Anthropology", *Skeletal Biology of Past Peoples: Research Methods* (Ed: Saunders, M.A. Katzenberg), Wiley-Liss, New York.
- Moorrees, C.F.A., 1957, *The Aleut Dentition*, Cambridge, Harvard University Press.
- Özdamar, K., 2002, *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler) 2*, Kaan Kitapevi, Eskişehir.
- Öztan, A., 2004 "Acemhöyük", *Arkeoatlas*, Sayı 3:15, İstanbul.
- Scott, G.R., Turner II, C.G., 1998, "Dental Anthropology", *Archaeological Anthropology*, 17: 223-236.

